

OPONENTNÍ POSUDEK HABILITAČNÍ PRÁCE

Autor habilitační práce:

RNDr. Petr Jehlička, Ph.D.

Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta

Název práce:

Geografie alternativních potravinových sítí

Oponent: doc. Ing. Martin Pělucha, Ph.D.

1. Struktura, aktuálnost tématu práce, její teoretický a praktický význam

Předkládaná habilitační práce se zaměřuje na problematiku neformálních potravinových sociálních praktik realizovaných formou samozásobitelství, přičemž základem představeného znalostního poznání je soubor uveřejněných 11 vědeckých prací publikovaných postupně v období 2007 až 2019 v prestižních zahraničních journalích v různých autorských týmech, přičemž v pěti případech je uchazeč o habilitační řízení na prvním místě v pořadí autorů. Tento základ je doplněn detailním komentářem k těmto publikačním výstupům v rozsahu 28 stran, který uchazeč o habilitační řízení rozdělil do třech dílčích kapitol, tj. úvod, shrnutí publikovaných prací a závěr obsahující i implikace pro další výzkum v oboru sociální geografie.

Autor habilitační práce vymezil pro sestavu předkládaných publikačních výstupů dva zastřešující obecné cíle, tj. (1) zbavit poznání o neformálních potravinových praktikách a o jejich interakcích s těmi formálními v kontextu střední a východní Evropy v rámci mezinárodní vědecké komunikace jeho „neviditelnosti“ a (2) obohatit klíčové debaty o udržitelnosti potravinových systémů o toto téma.

Řešená témata spojená s „domácím zahrádkařením“, samozásobitelstvím, alternativními potravinovými sítěmi nepatří mezi nosné vědeckovýzkumné směry geografie, nicméně je evidentní, že jejich význam a zájem vědecké komunity o tato témata kontinuálně roste, což dokládá také tabulka č. 1 v předložené habilitační práci. Je zřejmé, že výzkum domácího zahrádkaření a v návaznosti na to formované alternativní potravinové sítě přispívá k interpretaci širších souvislostí nosných vědeckých směrů a teoretických rámců nejen v oboru

geografie či sociologie, ale také regionalistiky s vazbou na udržitelný rozvoj a rovněž také behaviorální ekonomie. Podle velmi detailního popisu vývoje zájmu různých skupin autorů o tuto tematiku se postupně přechází z čistě empirických analytických studií k teoretickému zarámování samozásobitelství potravinami a konceptualizaci fungování alternativních potravinových sítí. Z tohoto hlediska lze oprávněně považovat předkládanou habilitační práci za pomyslnou vstupní bránu do této tematiky, která se v praktických souvislostech promítá rovněž i do aktuálních diskusí týkajících se formování environmentální politiky, což lze doložit tvrzením, že „*přínosy pro snížení emisí skleníkových plynů jsou nepopíratelné*“ (viz str. 23). Po prostudování habilitační práce si dovoluji vyslovit předpoklad, že daná tematika má velký potenciál v jejím dalším prohlubování, zejména pak spatřuji široké možnosti hlubšího zkoumání situace a vývoje mezi jednotlivými evropskými zeměmi, což zvyšuje pravděpodobnost pro další prestižní publikační výstupy autora.

2. Význam dosažených výsledků z hlediska vědeckého přínosu pro rozvoj vědního oboru a původnosti, zvolených vědeckých metod a originality habilitační práce

Význam dosažených výsledků z hlediska vědeckého přínosu lze hodnotit zejména z pohledu struktury kapitoly 2 habilitační práce, kterou lze jednoznačně vnímat jako prezentaci dlouhodobého odborné působení autora a jeho evidentního a nesporného úsilí vědecky podchytit klíčové parametry zvolené tematiky, přičemž této konstrukci odpovídá také i časový rámec publikovaných výstupů. Velmi pozitivně tudíž hodnotím v podstatě vzorový příklad uceleného zpracování tematiky habilitační práce ve smyslu formování:

- východisek (kapitola 2.1),
- kritiky a kritické reflexe (kapitola 2.2),
- konceptualizace a teoretické zarámování vybrané tematiky (kapitola 2.3),
- propojení dlouhodobě analyzovaného tématu k čtyřem relevantním výzkumným směrům v sociálně-geografických debatách (kap. 2.4).

V kapitole 2.1 je věnována pozornost vymezení specifík zemí středovýchodní Evropy, ve kterých se v průběhu transformačního procesu v 90. letech minulého století měnily podmínky a zejména pak vnímání problematiky samozásobitelství, přičemž autor kladl v příslušných publikacích důraz zejména na potřebu aplikování citlivého geografického přístupu k odlišnostem mezi zeměmi západní a východní Evropy a varoval před zjednodušováním

interpretace pojetí postsocialistické tranzice jako lineárního procesu bez nutnosti hlubší geografické diferenciaci.

V kapitole 2.2 autor vysvětluje koncept další fáze svého vědeckého působení, kdy se zaměřil zejména na kritickou reflexi některých postulátů, které byly nejen diskutovány, ale také běžně přijímány akademickou veřejností. Osobně se domnívám, že pro vědecký přínos lze identifikovat prokázání nutnosti aplikace citlivějšího geografického přístupu, kdy autor vyvrací některé postuláty autorů Albera a Kohlera (2008), které publikovali ve svém článku s názvem „*Informal food production in the enlarged European Union*“ v journalu Social Indicators Research. Autor habilitační práce prokázal dle provedeného vlastního šetření, že dominantní interpretace samozásobitelství v zemích SVE neodpovídá realitě v případě České republiky. Je evidentní, že byl vhodným způsobem rozporován určitý mýtus, který převládal v geograficky orientovaných časopisech, tj. samozásobitelství nepředstavuje v zemích SVE pouze a jen strategii přežití chudých vrstev obyvatel.

Kapitolu 2.3 lze považovat za průlom v teoretické konceptualizaci zvolené tematiky, kdy autor práce definoval se svými kolegy samozásobitelství jako projev tzv. tiché udržitelnosti. Tento koncept vymezuje tematiku jako sociální praktiku s různorodými dopady a vlivy na environmentální a společenskou trvalou udržitelnost, a to bez ohledu na motivaci aktérů samozásobitelství. Velmi oceňuji, že tento koncept byl hojně převzat řadou dalších autorů a dokonce i dále rozvíjen – viz např. tichá potravinová suverenita, tichá resilience, tichý aktivismus.

Kapitola 2.4 je z hlediska svého rozsahu největší a to z toho důvodu, že autor v dané skupině publikačních výstupů propojoval dané téma s čtyřmi relevantními výzkumnými směry v sociálně-geografických debatách, tj. sociální resilience, sdílená ekonomika, environmentální a klimatické dopady těchto praktik, a dále propojení s praktickými a strategickými dilematy, jimž čelí environmentální a potravinoví aktivisté ve vztahu k samozásobitelství. Jedná se tudíž o určité vyvrcholení výzkumné trajektorie autora habilitační práce, neboť v této části jasně identifikuje přínos pro rozvoj geografie.

Zvolené vědecké metody k prokazování zjištění, závěrů a rozšiřujících poznatků tematiky samozásobitelství a alternativních potravinových sítí lze považovat za adekvátní a vhodně nastavené. Je však nutné zdůraznit, že všechny odborné články, na nichž je postavena tato habilitační práce, byly podrobeny přísnému recenznímu řízení v příslušných odborných periodikách evidovaných na WoS, tudíž jakékoliv další metodologické diskuse by měly být

předmětem spíše dalšího formování výzkumu v této oblasti dle retrospektivní reflexe zkušeností aplikovaných metod.

Dokument habilitační práce byl dále zkontrolován v systému Turnitin, který se zaměřuje na originalitu práce. Podle výsledků této revize lze vyslovit jednoznačný závěr, že originalita habilitační práce je nesporná, protože míra podobnosti či shody textu se pohybuje jen na úrovni jednotek procent, přičemž se zpravidla jedná o uváděné doslovné citace nebo názvy publikovaných článků.

V habilitační přednášce doporučuji věnovat pozornost následujícím otázkám, které nepředstavují kritiku, ale spíše snahu o další rozvinutí některých diskutovaných témat:

1. Jaké jsou důvody toho, že v odborné literatuře převládaly bez evidentních jiných rozporů postuláty a závěr autorů Albera a Kohlera (2008) ohledně situace v samozásobitelství v zemích SVE, když je z běžných statistik dlouhodobě zřejmá značná socioekonomická diverzita mezi těmito zeměmi – viz porovnání situace v Česku vs. Rumunsko a Lotyšsko (str. 14).
2. V kapitole 2.4 autor uvádí některé důvody zrodu a významu tzv. pražských farmářských trhů. Bylo by vhodné reflektovat v přednášce i další faktory, které mohou být spojené např. s kritizovanou problematikou dvojí kvality konvenčních potravin v maloobchodní i velkoobchodní síti v zemích EU, vs. definovaná implikace potřeby „městských potravinových aktivistů“ se zaměřit na kvalitu a chuť (str. 25).
3. Autor práce rovněž na několika místech vymezuje farmářské trhy ve městech jako inovace. Je však otázkou, jestli se jedná skutečně o inovaci nebo jen o určitý návrat k dávno zapomenutým zvyklostem, které byly běžné v 19. století nebo i v meziválečném období 20. století. Jak lze tedy chápat tento příklad jako inovaci ve vztahu k potravinovému systému?

3. Závěr:

Předloženou habilitační práci hodnotím kladně a vyslovuji svůj předběžný souhlas, aby po úspěšné obhajobě byl autorovi udělen titul „docent“ v rámci habilitačního oboru „Sociální geografie a regionální rozvoj“.

V Praze dne 15. 1. 2021

doc. Ing. Martin Pělucha, Ph.D.